MƯỜI HAI CON GIÁP

Hễ Mang Tuổi Nào Thì...

V.N.

Thiên hạ đặt ra mười hai con giáp để chia người ta thành từng nhóm: Tý, Sửu, Dần, Mão, Thìn, Tỵ, Ngọ, Mùi, Thân, Dậu, Tuất, Hợi. Rồi từ đó, người ta tha hồ mà đoán tính tình nhau.

Tuổi Tý thì thông minh, nhanh nhẹn. Tuổi Sửu thì cần cù, chịu khó. Tuổi Dần thì oai phong, mạnh mẽ. Tuổi Mão thì hiền lành, nhu mì. Tuổi Thìn thì uy nghi, cao quý.

Tuổi Tỵ thì khôn ngoan, sâu sắc. Tuổi Ngọ thì phóng khoáng, thích tự do. Tuổi Mùi thì hiền hòa, nhân hậu. Tuổi Thân thì lanh lợi, tinh nghịch. Tuổi Dậu thì ngay thẳng, chăm chỉ. Tuổi Tuất thì trung thành. Tuổi Hợi thì hiền, thật thà, sung sướng.

Nghe qua thì rất có lý.

Nhưng nếu chịu khó quan sát một chút, ta lại thấy… hình như chẳng có gì là có lý cả.

Bởi vì con người thường *không giống con vật mà mình cầm tinh*.

Thậm chí có khi càng mang tuổi nào, người ta lại càng có những nét… phản lại con vật ấy.

Cho nên hôm nay xin phép làm một việc hơi trái khoáy: đứng về phía bên kia. Nghĩa là thay vì tìm xem người tuổi nào "giống" con vật nào, ta thử hỏi: Có khi nào chính vì họ không giống con vật ấy nên ông bà ta mới phải gán họ vào tuổi ấy không?

… Tý: Con chuột trốn trong xó, người tuổi Tý lại thích đứng đầu

Chuột là con vật chẳng lấy gì làm oai. Nó sống trong bóng tối, chui rúc dưới mái nhà, kho lúa, góc bếp. Có tiếng động là chạy. Có người là trốn. Có mèo là… khỏi cần bàn.

Thế mà người tuổi Tý lại thường được khen là thông minh, nhanh trí, tháo vát, biết xoay xở.

Đó đã là một nghịch lý. Nhưng còn một nghịch lý khác thú vị hơn: con chuột thì thích chui vào chỗ kín, còn người tuổi Tý đôi khi lại chẳng ngại đứng giữa thiên hạ.

Tôi có những người bạn vong niên tuổi Tý. Các anh đều có cái vẻ điềm đạm, kín đáo của người đọc nhiều, nghĩ nhiều; nhưng nếu bảo tuổi Tý chỉ là những người chuyên núp trong bóng tối thì thật oan cho con chuột.

Chuột không phải không có tham vọng. Nó chỉ biết không cần phải la lớn về tham vọng của mình.

Một con chuột có thể không làm chúa sơn lâm, nhưng trong kho lúa, nó biết rõ hạt nào ở đâu. Có lẽ đó mới là cái khôn của tuổi Tý: không nhất thiết phải mạnh nhất, chỉ cần biết đường đi. Và thế là con chuột, xét cho cùng, chẳng hề nhút nhát.

Nó chỉ không thích phí sức vào những chuyện không cần thiết.

... Sửu: Con trâu cần cù ư? Xin lỗi, chưa chắc!

Đây mới là một trường hợp cần "phản biện" mạnh tay.

Từ nhỏ chúng ta đã được dạy "Con trâu là đầu cơ nghiệp." Trâu tượng trưng cho cần cù, nhẫn nại, chịu thương chịu khó. Người tuổi Sửu vì thế cũng được xem là người siêng năng, bền bỉ. Nhưng xin quý vị thử nhìn con trâu ngoài đồng một lần. Nó ăn. Nó nhai. Nó nằm. Nó lại nhai. Đến lúc không có ai thúc, nó có vẻ chẳng hề có ý định chạy marathon cho nền kinh tế quốc dân.

Con trâu không phải con vật "ham việc". Nó chỉ chịu làm khi cần làm. Nói cách khác, trâu không hẳn chăm chỉ; trâu là loài biết chịu đựng và biết nghỉ. Đây mới là điều đáng suy nghĩ.

Người tuổi Sửu cũng vậy. Có thể họ không phải những người lúc nào cũng tất bật. Nhưng một khi đã nhận việc, họ cứ lầm lũi làm cho xong. Cái tài của tuổi Sửu không phải là làm nhiều nhất mà là người khác bỏ cuộc rồi, họ vẫn còn đó.

Cho nên nếu gọi tuổi Sửu là "siêng" thì cũng được, nhưng gọi là "ham làm" thì e rằng đã hiểu lầm cả người lẫn trâu.

... Dần: Hổ oai phong, người tuổi Dần đôi khi lại... nghe lời vợ

Hổ là chúa sơn lâm. Gầm một tiếng, muôn thú khiếp vía.

Nhìn bộ mặt ấy mà bảo người tuổi Dần hiền lành, nhún nhường thì chắc chẳng ai tin nhưng đời sống con người có một nơi mà chúa sơn lâm cũng phải bỏ vũ khí: gia đình.

Một người tuổi Dần có thể làm cho cả phòng họp im lặng, nhưng về đến nhà nghe một tiếng:

— Anh!

thì lập tức hiểu rằng quyền lực trong nhà đã chuyển giao.

Tôi từng biết một chủ bút một nguyệt san lớn ở hải

ngoại— một người tuổi Dần. Ngoài đời, anh là người làm văn hóa, làm sách, làm báo, có cái vẻ nghiêm nghị của người từng trải nhưng nói đến chuyện "sợ vợ" thì… chúa sơn lâm cũng nên biết khiêm tốn.

Hổ trong rừng có thể không sợ con nào. Nhưng hổ ở nhà có khi phải nhìn sắc mặt hổ cái.

Đó không phải là yếu. Đó là một dạng trí khôn mà sách tử vi chưa nghiên cứu tới. Bởi vì con hổ biết săn mồi, còn người tuổi Dần biết rằng đôi khi cách sống sót tốt nhất là không tranh luận với vợ.

… Mão: Con mèo hiền lành — cho đến khi nó giương móng

Tuổi Mão, hay theo cách gọi xưa là tuổi Mẹo, ở Việt Nam thường gắn với con mèo.

Mèo mềm mại, sạch sẽ, nhẹ nhàng, nằm cuộn mình bên cửa sổ, nghe tiếng người mà chẳng buồn đáp cho nên người tuổi Mão thường được hình dung là hiền, nhu mì, nhẫn nại.

Tôi nghĩ hình dung ấy đúng… khoảng tám mươi phần trăm. Hai mươi phần trăm còn lại nằm ở bốn bộ móng.

Tôi từng có dịp gần gũi một nhà thơ có tiếng trong giới van nghệ sĩ từ những thập niên 1960. Anh hiền, điềm đạm, ít khi làm ồn. Trong giao tiếp, anh có cái vẻ của một người không muốn tranh hơn thua với ai. Nhưng người tuổi Mão có một nguyên tắc: Đừng tưởng nó không cào chỉ vì nó chưa cào.

Mèo không cần phải gầm. Nó chỉ cần giương móng.

Trong văn chương cũng vậy. Người viết hiền nhất đôi khi lại là người viết một câu làm người đọc đau nhất.

Mèo không phải yếu. Mèo chỉ không cần chứng minh mình mạnh.

... Thìn: Rồng không có thật, nhưng người tuổi Thìn lại phải sống với một con rồng tưởng tượng

Con rồng thì khỏi nói. Nó bay trên trời, lặn dưới nước, hô mưa gọi gió, tượng trưng cho quyền uy và cao quý.

Có điều, xin hỏi thật: Đã ai gặp một con rồng chưa?

Chưa.

Cho nên tuổi Thìn có một cái lợi rất lớn: mang một con vật không ai kiểm chứng được.

Người tuổi Thìn vì thế có thể được gán cho đủ thứ phẩm chất cao quý nhưng cũng vì rồng không có thật nên người tuổi Thìn đôi khi phải sống với một áp lực vô hình: "Đã tuổi Rồng thì phải ra dáng Rồng."

Thật là oan.

Biết đâu họ chỉ muốn làm một người bình thường, uống ly cà phê, đọc quyển sách, tưới cây rồi đi ngủ. Rồng mà phải bay cả đời thì cũng mệt.

Có khi cái "cao quý" nhất của tuổi Thìn lại là được quyền không làm rồng mỗi ngày.

... Tỵ: Người ta sợ rắn, nhưng rắn có khi còn sợ người

Rắn là con vật làm người ta vừa sợ vừa tò mò. Nó im lặng, nằm yên, rồi bất ngờ chuyển động. Vì vậy người tuổi Tỵ thường bị gán cho chữ "thâm", "khôn", "bí hiểm".

Tôi xin bênh vực người tuổi Tỵ một chút.

Rắn đâu có nói dối. Nó chỉ không nói. Đó là hai chuyện hoàn toàn khác nhau.

Một người ít nói không nhất thiết là người mưu mô. Có khi họ chỉ đang suy nghĩ xem có đáng để mở miệng hay không. Rắn cũng vậy. Nó không cần phải chạy khắp nơi để chứng minh mình tồn tại.

Nó nằm đó. Chờ. Và chính cái vẻ không vội vàng ấy mới làm người khác… mất bình tĩnh.

... Ngọ: Ngựa thích chạy, nhưng người tuổi Ngọ chưa chắc muốn đi đâu

Người tuổi Ngọ thường được mô tả là yêu tự do, thích phiêu bạt, không chịu ngồi yên. Nghe rất thơ nhưng con ngựa ngoài đời có một chuyện đáng suy nghĩ: Ngựa chạy vì người ta cưỡi nó.

Có dây cương, có yên, có người thúc. Thế mà người ta lại bảo nó tượng trưng cho tự do. Đúng là con người có tài biến sự thật thành thơ.

Người tuổi Ngọ cũng vậy. Họ có thể thích tự do, nhưng tự do không có nghĩa là lúc nào cũng chạy.

Có khi tự do là: "Không ai bảo tôi phải đi đâu cả, nên hôm nay tôi ở nhà."

Thế nên tuổi Ngọ không nhất thiết là tuổi của người thích rong ruổi. Có khi đó là tuổi của người không thích bị người khác quyết định đường đi.

Khác nhau rất nhiều.

... Mùi: Dê hiền lành? Đôi khi dê là con vật khó chiều nhất

Dê thường được xem là hiền, lành, ôn hòa nhưng ai từng nuôi dê chắc biết: dê là một sinh vật có cá tính.

Nó không phải con vật dễ bảo. Cái gì cũng muốn thử ăn. Hàng rào cũng có thể ăn. Lá cây cũng ăn. Giấy cũng có thể ăn. Có những thứ chủ nhân tưởng tuyệt đối không được ăn thì dê lại nhìn với ánh mắt: "Tại sao không?"

Người tuổi Mùi có lẽ cũng vậy.

Họ thường được xem là hiền hòa, nhưng hiền không đồng nghĩa với dễ sai khiến. Người hiền nhất đôi khi lại là người có nguyên tắc nhất.

Họ không tranh cãi. Họ chỉ… không làm. Mà không làm mới là một thứ phản kháng rất khó đối phó.

... Thân: Khỉ tinh nghịch, nhưng người tuổi Thân thường biết mình đang làm gì

Khỉ là loài thông minh. Nhảy nhót, bắt chước, nghịch

ngợm, tò mò. Người tuổi Thân vì thế thường bị cho là lắm mưu nhiều kế.

Nhưng tôi nghĩ "tinh nghịch" là cách nói dễ thương của người không muốn thừa nhận rằng: khỉ rất thông minh.

Một con khỉ thấy cái cửa đóng thì nó tìm cách mở. Một con người bình thường thấy cái cửa đóng thì… đứng chờ. Cho nên nếu người tuổi Thân có đôi chút "khôn lỏi" thì cũng không nên vội trách. Đó có thể chỉ là bản năng sinh tồn.

Chỉ có điều, khỉ có một khuyết điểm mà người tuổi Thân nên đề phòng: thấy cái gì cũng muốn thử. Mà trong đời, không phải cái gì cũng nên thử.

… Dậu: Gà gáy sáng, nhưng người tuổi Dậu chưa chắc thích dậy sớm

Gà trống gáy lúc bình minh. Vì vậy tuổi Dậu được xem là chăm chỉ, đúng giờ, siêng năng.

Nhưng xin hỏi: Gà gáy vì chăm chỉ hay vì nó là… gà trống?

Nó đâu có đi làm. Nó cũng chẳng phải chấm công. Nó gáy vì bản năng.

Con người thì khác. Người tuổi Dậu có thể rất chăm chỉ, nhưng cũng có thể là người biết rõ rằng đời sống không phải lúc nào cũng cần phải bắt đầu từ năm giờ sáng. Một người ngủ đến tám giờ nhưng làm việc hiệu quả từ tám giờ đến tám giờ tối có khi còn đáng nể hơn người dậy lúc năm giờ rồi ngồi ngáp đến chín giờ.

Cho nên: đừng lấy giờ gáy của gà để làm thước đo đạo đức của người.

... Tuất: Chó trung thành — nhưng người tuổi Tuất không phải lúc nào cũng trung thành với những điều vô lý

Chó được ca tụng vì lòng trung thành. Đây là một trong những đặc tính đẹp nhất của con giáp. Nhưng nếu suy nghĩ kỹ, trung thành tuyệt đối đôi khi cũng không phải điều tốt.

Một con chó có thể trung thành với chủ dù chủ làm gì.

Con người thì khác. Người tuổi Tuất có thể trung thành với bạn bè, gia đình, lý tưởng. Nhưng nếu họ còn có trí óc, họ phải biết rằng: trung thành với một người không có nghĩa là đồng ý với mọi việc người ấy làm.

Cho nên người tuổi Tuất chân chính có khi không phải người luôn đứng về phía bạn mà là người dám nói:

"Anh sai rồi."

Rồi vẫn ở bên cạnh anh.

Đó mới là thứ trung thành khó tìm.

... Hợi: Heo ham ăn, người tuổi Hợi đôi khi chỉ là người biết hưởng thụ

Cuối cùng là Hợi. Con heo từ lâu mang tiếng ham ăn, ham ngủ, chậm chạp. Nhưng hãy công bằng với con heo.

Nó ăn khi đói. Ngủ khi buồn ngủ. Nằm khi muốn nằm. Nó không có nhu cầu chứng minh với thiên hạ rằng mình bận rộn.

Nếu đem tiêu chuẩn của con người hiện đại áp vào con heo thì quả thật con heo thất bại thảm hại nhưng nếu đem tiêu chuẩn của con heo áp vào con người thì có khi chúng ta phải suy nghĩ lại.

Một đời người rốt cuộc để làm gì? Làm việc. Kiếm tiền. Tích lũy. Rồi lại làm việc để giữ những thứ đã tích lũy.

Trong khi con heo chỉ cần một cái máng đầy.

Có lẽ người tuổi Hợi không phải "lười". Họ chỉ hiểu một chân lý mà nhiều người khác đến cuối đời mới hiểu: *sống cũng là một việc.*

Vậy rốt cuộc mười hai con giáp có đúng không?

Sau khi đã "cãi" đủ mười hai con vật, ta quay lại câu hỏi ban đầu.

Tý có thật sự nhút nhát không?

Sửu có thật sự chăm chỉ không?

Dần có thật sự oai phong không?

Mão có thật sự hiền lành không?

Thìn có thật sự cao quý không?

Tỵ có thật sự hiểm hóc không?

Ngọ có thật sự thích chạy không?

Mùi có thật sự hiền không?

Thân có thật sự nghịch không?

Dậu có thật sự chăm chỉ không?

Tuất có thật sự trung thành không?

Hợi có thật sự sung sướng không?

Câu trả lời có lẽ là: *Có. Và cũng không.*

Bởi vì mười hai con giáp vốn không phải là mười hai cái khuôn để nhốt con người vào. Chúng chỉ là mười hai hình ảnh để con người soi mình vào. Và điều thú vị nhất là: người ta thường không giống con vật mà mình mang tuổi.

Con chuột nhỏ bé có thể đứng đầu đàn.

Con trâu tưởng siêng năng lại biết nằm nghỉ.

Con hổ oai phong có thể rất nể… bà xã.

Con mèo hiền lành vẫn có móng vuốt.

Con rồng chưa ai thấy mà bao người vẫn mang tiếng phải "ra dáng rồng".

Con rắn ít nói nên bị cho là hiểm.

Con ngựa được coi là tự do nhưng lại mang yên và dây cương.

Con dê hiền mà chẳng dễ sai.

Con khỉ nghịch vì quá thông minh.

Con gà gáy sáng chẳng phải để đi làm.

Con chó trung thành nhưng con người cần biết suy xét.

Con heo bị chê lười mà có khi lại là loài biết hưởng đời nhất.

Thế mới hay.

Mười hai con giáp có lẽ không phải để nói rằng con người giống con vật nào. Mà để nhắc rằng trong mỗi con người đều có một con vật… và cũng có một con người đang cố gắng vượt qua con vật ấy.

Người tuổi Tý phải học sự can đảm của chính mình.

Người tuổi Dần phải học cách cúi đầu.

Người tuổi Mão phải biết khi nào cần giương móng.

Người tuổi Ngọ phải biết lúc nào nên dừng ngựa.

Người tuổi Hợi phải biết hưởng thụ mà không biến đời mình thành cái máng ăn.

Còn chúng ta, những người đã đi qua hơn nửa đời người, nhìn lại mười hai con vật ấy, có lẽ mới nhận ra một chuyện còn buồn cười hơn: Tuổi con gì chẳng quan trọng bằng việc mình đã sống ra sao.

Và có khi ông bà ta đặt ra mười hai con giáp không phải để đoán tính người. Mà để… có thêm mười hai cái cớ cho thiên hạ ngồi với nhau, uống một chén trà, rồi nói xấu nhau cho vui. Bởi nếu không có mười hai con giáp, người ta vẫn sẽ tìm một cái gì đó để nói:

“Anh ấy tuổi Dần mà hiền quá!”

“Ông kia tuổi Mão mà dữ quá!”

“Bà ấy tuổi Hợi mà sao khó tính vậy?”

Rồi cuối cùng, sau một hồi tranh luận, mọi người sẽ đi đến một kết luận rất… nhân sinh:

Con giáp có thể định nghĩa cái tuổi. Không có con giáp nào định nghĩa được con người. Và đó có lẽ là nghịch lý lớn nhất của mười hai con giáp: Con vật càng mang tiếng thế nào, người mang tuổi nó càng có cơ hội chứng minh rằng mình không nhất thiết phải như thế.

Cho nên, nếu mai này có ai hỏi tôi:

— Anh tuổi gì?

Tôi có thể trả lời rất thành thật:

— Tôi tuổi Ngọ.

Nếu người ấy hỏi tiếp:

— Vậy anh có giống con ngựa không?

Tôi xin phép suy nghĩ một lát rồi đáp:

— Có. Nhưng chỉ những lúc tôi muốn.

Còn những lúc không muốn… thì *con ngựa cũng phải chịu thua tôi*.